

Κλίμακες: Για μνημόνους

Το δεύτερο μάθημα για τις κλίμακες προϋποθέτει πως ο αναγνώστης έχει κατανοήσει τα μαθήματα [Κλίμακες: Η λύση του μυστηρίου, Τόνοι, ημιτόνια & σημεία αλλοιώσεως και Πεντάγραμμα, Νότες, Κλειδιά](#) που έχουν παρουσιαστεί στο παρελθόν εδώ στο MusicHeaven.

Το συγκεκριμένο μάθημα επεκτείνει το μουσικό υπόβαθρο των νέων μουσικών, ενώ προσφέρει μια ευκαιρία στους παλαιότερους να "ξεσκονίσουν", αλλά και να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους. Μην ξεχνάτε πως τα κείμενα της στήλης Διδασκαλία μπορείτε να τα

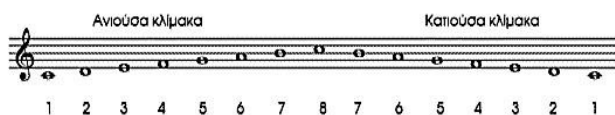
εκτυπώνετε, ώστε να τα μελετάτε οποιαδήποτε στιγμή, κάνοντας παράλληλα και πρακτική με το μουσικό σας όργανο.

ΚΑΙΜΑΚΕΣ

Κλίμακα ή σκάλα ονομάζεται μία σειρά από μουσικούς φθόγγους που σαν αρχή και τέλος έχει δύο φθόγγους με το ίδιο όνομα, αλλά με διαφορετικό ύψος.

Εάν οι φθόγγοι που αποτελούν την κλίμακα είναι τοποθετημένοι έτσι ώστε ο κάθε ένας να είναι υψηλότερος από τον προηγούμενο τότε ονομάζεται **ανοιύσα**. Εάν ο κάθε φθόγγος είναι χαμηλότερος από τον προηγούμενο ονομάζεται **κατιούσα**.

Οι νότες που αποτελούν τις κλίμακες ονομάζονται **βαθμίδες** και τις σημειώνουμε με αριθμούς ξεκινώντας από το 1.

Υπάρχουν διάφορα είδη κλιμάκων πάνω στις οποίες οι λαοί έχουν χτίσει τις μουσικές τους δημιουργίες. Τα είδη των κλιμάκων καθορίζονται από τον αριθμό των βαθμίδων τους και από την μεταξύ τους ηχητική απόσταση. Στην λεγόμενη δυτική μουσική, με την οποία ασχολούμαστε, έχουν επικρατήσει δύο ήδη κλιμάκων. Οι **Μείζονες** και οι **Ελάσσονες**. Είναι και οι δύο **διατονικές** κλίμακες γιατί αποτελούνται από συνεχείς φθόγγους και ο κάθε ένας έχει διαφορετικό όνομα.

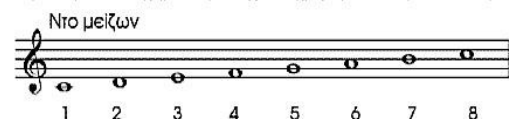
Τις μείζονες κλίμακες συχνά τις αναφέρουμε και ως Ματζόρε ενώ τις ελάσσονες και ως Μινόρε.

MEIZONES ΚΑΙΜΑΚΕΣ

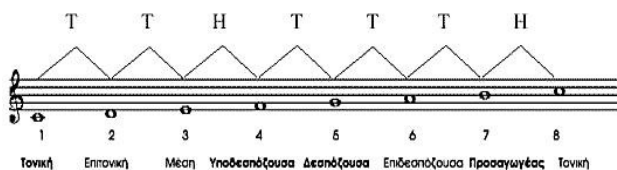
Όταν σε μία διατονική κλίμακα, ανάμεσα στις βαθμίδες 3-4 και 7-8 υπάρχει ημιτόνιο, ενώ στις άλλες βαθμίδες (1-2, 2-3, 4-5, 5-6, 6-7) υπάρχει τόνος, τότε ονομάζεται **Μείζων κλίμακα**.

Τέτοια κλίμακα σχηματίζεται, εάν σε ένα πιάνο παίζουμε από ένα Ντο και παίζοντας με την σειρά ένα ένα τα λευκά πλήκτρα, φτάσουμε στο αμέσως επόμενο Ντο.

Αυτή η κλίμακα ονομάζεται **Ντο μείζων κλίμακα** ή **φυσική κλίμακα** του Ντο γιατί για τον σχηματισμό της δεν χρησιμοποιούμε αλλοιωμένες νότες.

Οι μείζονες κλίμακες αποτελούνται από 8 βαθμίδες. Η πρώτη ονομάζεται **τονική** διότι από αυτήν παίρνει το όνομά της η κλίμακα. Παρακάτω απεικονίζεται η Ντο μείζων κλίμακα, με την ονομασία της κάθε βαθμίδας. Οι κυριότερες βαθμίδες είναι τυπωμένες με εντονότερα γράμματα.

Επίσης στο παραπάνω παράδειγμα φαίνεται και η αλληλουχία τόνων και ημιτονίων που πρέπει να έχει μία κλίμακα για να είναι μείζων.

Το άκουσμα μιας μείζονας κλίμακας είναι ανοιχτό και χαρούμενο. Μουσική γραμμένη στον μείζονα τρόπο έχει επίσης τα ίδια χαρακτηριστικά.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙΜΑΚΩΝ

Για τον σχηματισμό των υπόλοιπων κλιμάκων εργαζόμαστε ως εξής. Έχοντας σαν αφετηρία την Ντο μείζων κλίμακα, ξεκινούμε μία νέα κλίμακα παίρνοντας σαν τονική αυτή τη φορά την δεσπόζουσα. Δηλαδή γράφουμε την 5^η βαθμίδα της Ντο μείζων σαν πρώτη, και συμπληρώνουμε και τις υπόλοιπες βαθμίδες, αντιγράφοντας τις νότες της κλίμακας που έχουμε σαν αφετηρία. Κατόπιν εξετάζουμε την αλληλουχία τόνων ημιτονίων. Διαπιστώνουμε ότι στην 6-7 βαθμίδα υπάρχει ημιτόνιο αντί τόνος ενώ στην 7-8 βαθμίδα υπάρχει τόνος αντί για το σωστό που είναι ημιτόνιο. Οπότε υψώνουμε την 7^η βαθμίδα κατά ένα ημιτόνιο με μια διέση ώστε να δημιουργηθεί το ημιτόνιο στην 7-8 ενώ ταυτόχρονα διορθώνεται και η 5-6 βαθμίδα. Τώρα πλέον η κλίμακα είναι μείζων και ονομάζεται Σολ μείζων κλίμακα, εφ' όσον η τονική της είναι η νότα Σολ.

Υψωμένη 7^η βαθμίδα

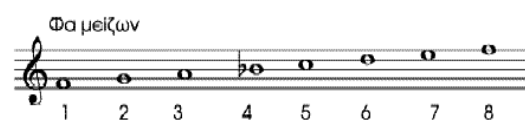
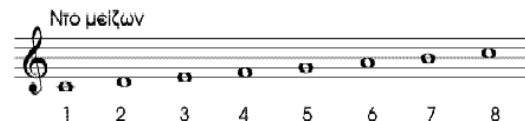
Για να βρίσκουμε εύκολα την ζητούμενη κλίμακα με διέσεις, αφού ξέρουμε καλά την σειρά των 7 διέσεων στον οπλισμό, μπορούμε να ακολουθήσουμε τον εξής μικρό κανόνα. Εάν ζητούμε να βρούμε τον οπλισμό μιας κλίμακας τότε σκεφτόμαστε την προηγούμενη νότα από την κλίμακα που ζητάμε. Αυτή θα είναι και η τελευταία διέση στον οπλισμό. Π.χ. εάν ζητούμε την Μι μείζων κλίμακα, προηγούμενη νότα είναι η Ρε, οπότε η Ρε θα είναι και η τελευταία διέση στον οπλισμό. Φα Ντο Σολ Ρε.

Εάν τώρα μας δίνουν τον οπλισμό, τότε η επόμενη νότα από την τελευταία διέση, είναι η κλίμακα που ζητάμε. Π.χ. εάν έχουμε οπλισμό Φα Ντο, Σολ, διέσεις, τότε η κλίμακα που ζητάμε είναι η Λα μείζων.

Εδώ θα πρέπει να ξέρουμε ότι η τελευταία διέση στον οπλισμό αντιπροσωπεύει τον προσαγωγέα, δηλαδή την 7^η βαθμίδα. Οπότε για να βρούμε την 8^η ανεβαίνουμε ένα διατονικό ημιτόνιο. Π.χ. εάν έχουμε οπλισμό Φα Ντο Σολ Ρε Λα Μι διέσεις, τότε η κλίμακα δεν θα είναι η Φα αλλά η Φα# μείζων.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙΜΑΚΩΝ ΜΕ ΥΦΕΣΕΙΣ

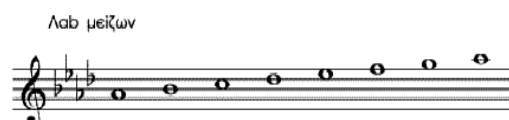
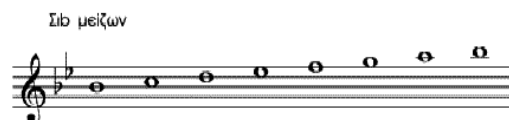
Για να σχηματίσουμε τις κλίμακες με οπλισμό υφέσεις, ακολουθούμε την ίδια διαδικασία όπως και προηγούμενως, μόνο που σαν τονική δεν παίρνουμε την δεσπόζουσα, αλλά την **υποδεσπόζουσα** δηλαδή την 4^η βαθμίδα.

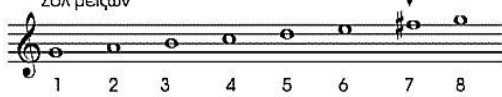
Εδώ βλέπουμε ότι για να γίνει μείζων η κλίμακα, βαρύνουμε την 4^η βαθμίδα διότι στην 3-4 υπήρχε τόνος αντί ημιτόνιο και στην 4-5 υπήρχε ημιτόνιο αντί τόνος. Η ύφεση αποτελεί και τον οπλισμό της Φα μείζων.

Συνεχίζοντας και παίρνοντας σαν τονική την 4^η σχηματίζουμε και τις υπόλοιπες κλίμακες με υφέσεις.

Οι κλίμακες με υφέσεις είναι κι αυτές 7 και είναι οι παρακάτω.

Ρεb μείζων

Η αλλοίωση που προστέθηκε στην 7^η βαθμίδα αποτελεί και τον οπλισμό της κλίμακας. Με την ίδια διαδικασία, έχοντας τώρα σαν αφετηρία την Σολ.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΝΟΥ ΣΕ ΗΜΙΤΟΝΙΟ

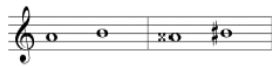
Η μετατροπή τόνου σε ημιτόνιο, (όπως και η μετατροπή ημιτόνιου σε τόνο) είναι πολύ σημαντική γιατί έτσι θα κατανοήσουμε καλύτερα τον σχηματισμό των κλιμάκων που θα δούμε παρακάτω.

Ένας τόνος μπορεί να γίνει ημιτόνιο κυρίως με δύο τρόπους.

- υψώνοντας την χαμηλότερη νότα κατά ένα ημιτόνιο.
- χαμηλώνοντας την υψηλότερη νότα κατά ένα ημιτόνιο.

Υπάρχει επίσης και ένας τρίτος τρόπος μετατροπής τόνου σε ημιτόνια, ενεργώντας και στις δύο νότες που αποτελούν το ημιτόνιο. Αυτός ο τρόπος δεν βρίσκεται εφαρμογή στον σχηματισμό των κλιμάκων. Δίνεται παρακάτω ένα παράδειγμα.

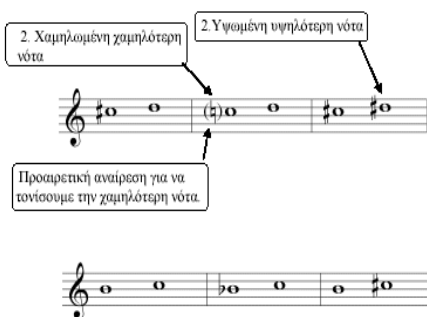
Στο παραπάνω παράδειγμα, υψώσαμε την χαμηλότερη νότα δύο ημιτόνια και την υψηλότερη, ένα. Έτσι η απόστασή τους μειώθηκε κατά ένα ημιτόνιο, οπότε έγινε η μετατροπή τόνου σε ημιτόνιο.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΗΜΙΤΟΝΙΟΥ ΣΕ ΤΟΝΟ

Για να **μετατρέψουμε** ένα ημιτόνιο σε τόνο, υπάρχουν κυρίως δύο τρόποι.

- Χαμηλώνοντας την χαμηλότερη νότα.
- Υψώνοντας την υψηλότερη.

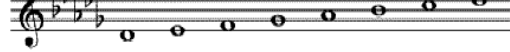
Ισχύουν και εδώ οι παρατηρήσεις όσον αφορά τον χειρισμό των νοτών.

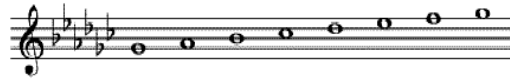
Κι εδώ υπάρχει ένας τρίτος τρόπος μετατροπής, ενεργώντας και στις δύο νότες που αποτελούν το ημιτόνιο, αλλά και πάλι αυτός ο τρόπος δεν βρίσκεται εφαρμογή στον σχηματισμό των κλιμάκων. Ακολουθεί ένα παράδειγμα.

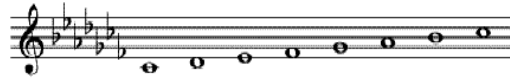
Στο παραπάνω παράδειγμα, το ημιτόνιο έγινε τόνος διότι χαμηλώνοντας την χαμηλότερη νότα δύο ημιτόνια, ενώ την υψηλότερη μόνο κατά ένα, η απόστασή τους αυξήθηκε κατά ένα ημιτόνιο.

Σολb μείζων

Ντοb μείζων

Για να βρούμε τον οπλισμό μιας κλίμακας με υφέσεις, λέμε την σειρά των υφέσεων, μέχρι το όνομα της κλίμακας και προσθέτουμε άλλη μία ύφεση. Π.χ. εάν ψάχνουμε την Λαb μείζων, λέμε: Σι Μι **Λα** Ρε. Αυτές θα είναι και ο οπλισμός. Εάν τώρα έχουμε τον οπλισμό και θέλουμε να βρούμε την κλίμακα, θα ξέρουμε ότι η προ-τελευταία ύφεση αποτελεί και το όνομα της κλίμακας. Π.χ. με οπλισμό Σι Μι Λα Ρε υφέσεις η κλίμακα θα είναι η Λαb μείζων. Εξαιρείται από τον κανόνα η Φα μείζων.

ΕΝΑΡΜΟΝΙΕΣ ΚΛΙΜΑΚΕΣ

Εναρμονίες ονομάζονται οι κλίμακες που έχουν το ίδιο άκουσμα αλλά διαφορετικό όνομα. Στο σύνολο των κλιμάκων με απλά σημεία αλλοιώσεως υπάρχουν τρία ζεύγη εναρμονίων κλιμάκων. Αυτά είναι η **Σι μείζων - Ντοb μείζων**, η **Ντο# μείζων με την Ρεb μείζων**, και η **Φα# μείζων με την Σολb μείζων**.

Αξίες

Σε ένα κομμάτι, οι νότες μας μπορεί να κρατούν άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο. Γι' αυτό λοιπόν, όπως μάθαμε να ξεχωρίζουμε την οξύτητά τους, τώρα, σε αυτό το κεφάλαιο, θα μάθουμε να ξεχωρίζουμε την αξία (ή διάρκεια) τους...

Οι αξίες, λοιπόν, των φθόγγων παριστάνονται στο πεντάγραμμο με διάφορα σύμβολα τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

1.Ολόκληρο 2.Μισό 3.Τέταρτο 4.Όγδοο 5.Δέκατο έκτο 6.Τριακοστό
δεύτερο 7.Εξηκοστό τέταρτο

Η ταξινόμηση στον παραπάνω πίνακα έχει γίνει με βάση τη διάρκεια των φθόγγων. Έτσι λοιπόν, το ολόκληρο που παρουσιάζεται πρώτο έχει τη μεγαλύτερη διάρκεια (αξία) ενώ το εξηκοστό τέταρτο έχει τη μικρότερη αξία και παρουσιάζεται τελευταίο στον πίνακα.

ΟΛΟΚΛΗΡΟ

Το ολόκληρο συμβολίζεται με όπως είδαμε και παραπάνω και συνήθως το μετράμε με τέσσερα χτυπήματα. Έχει, όπως συνηθίζεται να λέγεται, 4 χρόνους.

ΜΙΣΟ ή ΗΜΙΣΥ

Αν θέλουμε να κρατήσουμε έναν ήχο το μισό χρόνο απ' ότι έναν ολόκληρο τότε χρησιμοποιούμε το μισό το οποίο το μετράμε με δύο χτυπήματα. Έχει, όπως συνηθίζεται να λέγεται, δύο χρόνους και συμβολίζεται με ,

όπως είδαμε στον προηγούμενο πίνακα.

Το ολόκληρο ισούται με δύο μισά.

$$\bullet = \text{minima} + \text{minima}$$

ΤΕΤΑΡΤΟ

Η αμέσως μικρότερη αξία, όπως βλέπουμε και στον πίνακά μας, είναι το τέταρτο το οποίο το μετράμε με ένα χτύπημα. Έχει ένα χρόνο και συμβολίζεται με όπως έχουμε ήδη δει.

Το μισό ισοδυναμεί με δύο τέταρτα

$$\text{minima} = \text{crotchet} + \text{crotchet}$$

Τέσσερα τέταρτα ισοδυναμούν με ένα ολόκληρο.

$$\text{crotchet} + \text{crotchet} + \text{crotchet} + \text{crotchet} = \text{semibreva}$$

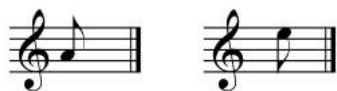
ΟΓΔΟΟ

Όταν θέλουμε να κρατήσουμε έναν ήχο για μισό χρόνο ή ένα χτύπημα τότε χρησιμοποιούμε το όγδοο. Το ονομάσαμε όγδοο διότι οχτώ νότες αυτής της αξίας ισοδυναμούν με ένα ολόκληρο.

$$\text{semibreva} = \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver} + \text{quaver}$$

Το όγδοο το συμβολίζουμε όπως το τέταρτο με τη διαφορά ότι συνοδεύεται από μια ουρίτσα η

οποία ονομάζεται **άγκιστρο**. Το άγκιστρο μπαίνει πάντα από τη δεξιά πλευρά του στελέχους όπως φαίνεται στα παρακάτω σχήματα.

ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

Η αμέσως μικρότερη αξία από το όγδοο είναι το δέκατο έκτο το οποίο ξεχωρίζει από το όγδοο από τις δύο ουρίτσες (άγκιστρα) που έχει στο στέλεχός του. Το ονομάζουμε δέκατο έκτο διότι 16 τέτοιες αξίες συμπληρώνουν ένα ολόκληρο.

Τα όγδοα, τα δέκατα έκτα, τα τριακοστά δεύτερα και τα εξηκοστά τέταρτα, για λόγους καλής οπτικής ανάγνωσης, προτιμούμε να τα ενώνουμε μεταξύ τους με γραμμές, όπως φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα. Οι γραμμές αυτές λέγονται **μπάρες** και ο αριθμός τους εξαρτάται από τις αξίες που ενώνουμε. Έτσι για τα όγδοα θα έχουμε μια μπάρα όπως έχουμε ένα άγκιστρο όταν το όγδοο είναι μόνο του. Για τα δέκατα έκτα θα έχουμε δύο μπάρες όπως έχουμε δύο άγκιστρα όταν το δέκατο έκτο είναι μόνο του. Με τον ίδιο τρόπο θα έχουμε τρεις γραμμές για τα τριακοστά δεύτερα και τέσσερις γραμμές για τα εξηκοστά τέταρτα.

Τέσσερα όγδοα ενωμένα

Τέσσερα δέκατα έκτα ενωμένα

Έτσι, το παραπάνω παράδειγμα μπορεί να γραφεί πολύ πιο απλά και ευανάγνωστα με τον τρόπο που φαίνεται παρακάτω.

Όσον αφορά τώρα τον αριθμό των φθόγγων που θα ενώνουμε με μπάρες, αυτό εξαρτάται από παράγοντες που θα εξεταστούν σε παρακάτω κεφάλαια. Εσείς προς το παρόν μπορείτε να ενώνετε τα όγδοα ανά δύο ή ανά τέσσερα και τα δέκατα έκτα ανά τέσσερα.

ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Όταν στο δέκατο έκτο προσθέσουμε ένα τρίτο άγκιστρο, τότε έχουμε ένα σημείο που το λέμε

τριακοστό δεύτερο . Το ονομάζουμε τριακοστό δεύτερο διότι 32 τέτοια σημεία συμπληρώνουν ένα ολόκληρο.

ΕΞΗΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

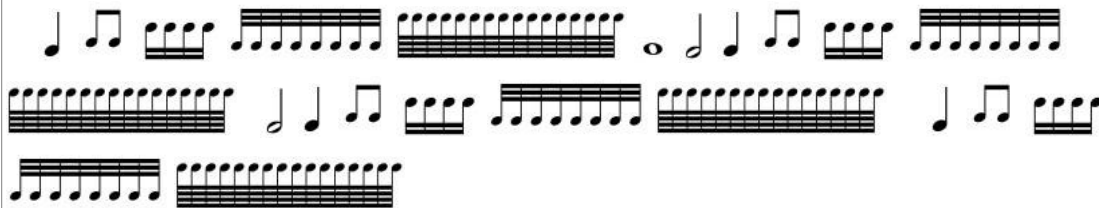
Όταν στο τριακοστό δεύτερο προσθέσουμε ένα τέταρτο άγκιστρο τότε παίρνουμε ένα καινούργιο

σημείο το οποίο ονομάζουμε εξηκοστό τέταρτο .

Το ονομάζουμε εξηκοστό τέταρτο διότι 64 τέτοια σημεία συμπληρώνουν τέσσερις χρόνους, δηλαδή ένα ολόκληρο.

Παρακάτω βλέπουμε ένα πολύ χρήσιμο πίνακα με ισοδυναμίες.

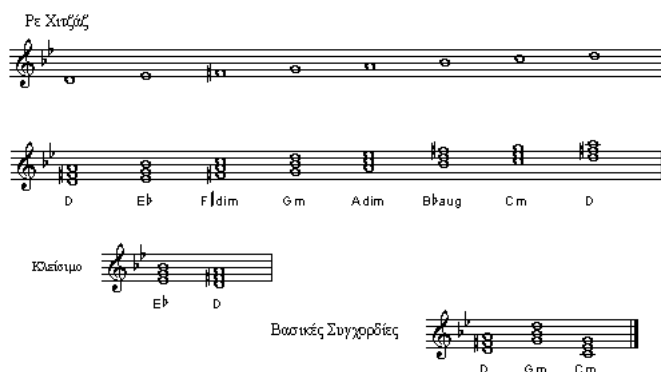
Λαϊκοί Δρόμοι (Μέρος Α')

Οι κλίμακες ματζόρε (μείζονες) και μινόρε (ελάσσονες) είναι γνωστές σε όσους ασχολούνται με κάποιο μουσικό όργανο, ενώ έχουν παρουσιαστεί εκτενώς μέσω του MusicHeaven σε [σχετικό μάθημα](#) (είναι απαραίτητο να το έχετε κατανοήσει πριν προχωρήσετε με το παρόν μάθημα)

[αδρ] Σε αυτό το μάθημα θα μάθουμε για τους **Δρόμους**. Έτσι ονομάζονται οι διάφορες κλίμακες που συναντάμε σε όλο το φάσμα της ελληνικής μουσικής (λαϊκά, ρεμπέτικα, παραδοσιακά) και είναι ουσιαστικά τα "πατήματα" πάνω στα οποία βασίζονται οι οργανοπαίκτες...

ΧΙΤΖΑΖ

Ο Δρόμος χιτζάζ χρησιμοποιείται πολύ συχνά στην ελληνική μουσική. Έχει τον οπλισμό της ελάσσονας κλίμακας που βρίσκεται μια τέταρτη καθαρή προς τα πάνω. Έτσι για παράδειγμα ο ρε χιτζάζ έχει τον οπλισμό της Σολ ελάσσονας. Φυσικά δεν ξεχνάμε να οξύνουμε την τρίτη του νότα (Φα#) την αντίστοιχη δηλαδή έβδομη βαθμίδα του ελάσσονα.

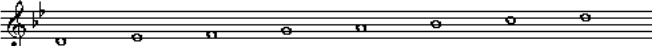
Τραγούδια γραμμένα στον δρόμο Χιτζάζ.

- Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι
- Τα λερωμένα τα άπλυτα
- Το πλαστό το πασαπόρτι
- Ξημερώνει και βραδιάζει
- Έλα απόψε στου Θωμά

ΟΥΣΑΚ

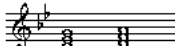
Ο Δρόμος ουσάκ έχει τον οπλισμό της μείζονας κλίμακας που βρίσκεται μια τρίτη μεγάλη κάτω. Έτσι για παράδειγμα ο Ρε ουσάκ θα έχει τον οπλισμό της ΣΙb+. Αρα ο Ρε ουσάκ είναι η κλίμακα ΣΙb+ που ξεκινάει από ρε.

Ρε Ουσάκ

D m E b F G m A dim B b C m D m

Κλείσιμο

C m D m

Βασικές Συγχορδίες

D m G m C m F E b B b

Τραγούδια γραμμένα στον δρόμο ουσάκ

- Ο καπετανάκης
- Το βαπόρι από την Περσία
- Αυτή η νύχτα μένει
- Αλάνια
- Θα σου φύγω

ΣΑΜΠΑΧ

Ο Δρόμος Σαμπάχ διατηρεί τον οπλισμό της ελάσσονας κλίμακας χωρίς προσαγωγή (κατιούσα μελωδική) με χαρακτηριστική νότα την βαρυμένη τέταρτη βαθμίδα. Συχνό φαινόμενο σε αυτόν τον δρόμο είναι και η βάρυνση και της VIII βαθμίδας.

Ρε Σαμπάχ

D m E d m b3 F G b A m B b C D m

Κλείσιμο

C D m

Βασικές Συγχορδίες

D m F G b C

Τραγούδια γραμμένα στον δρόμο σαμπάχ

- Αιβαλιώτικο
- Κάβουρας
- Βρήκα την πόρτα σου κλειστή
- Τα παιδιά της γειτονιάς σου
- Κάτω στον Πειραιά(εισαγωγή)

NIABENT

Ο Δρόμος νιαβέντ είναι ουσιαστικά η ελάσσονα κλίμακα της δυτικής μουσικής που έχει οξυμένη την τέταρτη βαθμίδα. Έτσι για παράδειγμα ο Λα νιαβέντ θα είναι η Λα ελάσσονα κλίμακα που έχει όμως και ρε#.

Λα Νιαβέντ

A m B b5 C aug D d m b5 E F G m A m

Κλείσιμο

E A m

Βασικές Συγχορδίες

A m E F G m A dim

Τραγούδια γραμμένα στον δρόμο νιαβέντ

- Έμαθα πως είσαι μάγκας

Περισσότερα: <http://www.musicheaven.gr/html/modules.php>